

Ключевые слова: историография, украинское село, сельское хозяйство, материально-техническая база.

Lisovska O.V. THE SITUATION OF MATERIAL AND TECHNICAL BASE OF THE UKRAINIAN VILLAGE OF 60-80-IES OF XX CENTURY: THE MODERN HISTORIOGRAPHY

The paper attempts a comprehensive coverage of contemporary historical views on the situation of material and technical base of the Ukrainian village of 60-80-ies of XX century. Analyzes the scientific work of the independent Ukraine. To examine the structure, completeness and accuracy of knowledge about the logistics of the village.

Keywords: historiography, Ukrainian village, agriculture, material and technical base.

УДК 930:94(477) «196/199»

К.М. Ніколаєць

ВІТЧИЗНЯНІ ІСТОРІОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УРСР ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1960-Х – ПОЧАТКУ 1990-Х РОКІВ

У статті аналізуються публікації історіографічного спрямування, в яких подається визначення стану дослідження суспільно-політичних процесів в УРСР другої половини 1960-х – початку 1990-х років. Авторка висловлює пропозиції щодо поліпшення проведення відповідних студій та визначає дослідників, які внесли найбільший внесок у вивчення цієї проблеми.

Ключові слова: наукові дослідження, історіографія, політичні процеси, методи досліджень, історіографічна ситуація.

Історіографічні студії, метою яких було визначення стану дослідження суспільно-політичних процесів в УРСР другої половини 1960-х – початку 1990-х років можна поділити на три нерівні групи. Більшу складають праці науковців радянського періоду, які розглядали українську радянську історіографію як складову частину всієї радянської історіографії, що ґрунтувалася на засадах марксистсько-ленінської методології. Значно менша група історіографічних досліджень утворена працями пострадянських дослідників, які аналізували літературу, присвячену вивченню окремих питань суспільно-політичного життя республіки. Найменшу частину наукових пошуків у даному напрямі складають твори зарубіжних авторів, переважна більшість яких залишаються дотичними до теми дослідження.

Серед історіографічних досліджень радянських науковців, присвячених аналізу праць з історії суспільно-політичних процесів в УРСР, найбільше представлене визначення стану дослідження посилення керівної ролі КПРС, ідеологічної роботи партійних органів та політичної активності представників робітників, селян та певною мірою інтелігенції.

Найбільш вагомий внесок у визначення стану дослідження суспільно-політичних процесів в УРСР другої половини 1960-х – початку 1990-х років внесли А.В. Санцевич та Я.С. Калакура. Певною мірою стосується тематики дослідження праця А.В. Санцевича «Проблеми історії України післявоєнного періоду в радянській історіографії»[1], де автор визначив низку особливостей написання наукових робіт радянськими вченими, вказавши на недоліки їхньої підготовки. Критиці було піддано слабке застосування конкретно-соціальних досліджень, низький рівень використання результатів прикладних досліджень соціологів. Фактично науковець наголошував на об'єктивності використання міждисциплінарного підходу при написанні студій з історії суспільно-політичних процесів. А.В. Санцевич закликав до розширення публікацій архівних документів, що значно полегшило б роботу вчених, замість опублікування у відповідних збірниках ряду газетних публікацій. Крім того, дослідник окреслив тематику досліджень наукових пошуків у цій сфері із визначенням кількості творів певної тематики. Автор справедливо вказував на важливість встановлення доцільного співвідношення між узагальнюючими дослідженнями історії УРСР та вивченням місцевої історії, від чого, на його думку, залежало переконливе розкриття загального та особливого в історичному процесі.

У роботі А.В.Санцевича «Українська радянська історіографія (1945–1982)» 8 розділ присвячено висвітленню відображення періоду розвинутого соціалізму істориками Української РСР». Тут автор зосередив увагу на аналізі досліджень, автори яких розкривали діяльність

КПРС, спрямовану на створення матеріально-технічної бази комунізму, досліджували питання науково-технічного прогресу із показом поширення руху за комуністичну працю. Дослідник довів, що працям про форми соціалістичного змагання бракувало узагальнювальних статистичних відомостей щодо охоплення ним трудящих на різних етапах [2]. Водночас з позиції сьогодення неприйнятними залишається заклик автора до оволодіння марксистсько-ленінською теорією, як запорука написання ґрунтовних історичних творів. Не визначеним залишилося співвідношення висвітлення політичної активності різних верств населення України та поділ інтелігенції виключно на наукову, технічну та творчу попри заклик до написання праці, присвяченої вивченню творчого шляху представників інтелектуальної праці. Неправильним залишилося визначення мети роботи істориків, як виховання радянських людей на основі ленінських принципів партійності та історизму.

У статті, присвяченій визначенню стану дослідження зростання ролі КПРС у політичній системі розвинутого соціалізму, Я.С.Калакура зробив висновок, що достатньо повно висвітлені питання діяльності партії щодо створення та удосконалення політичної системи соціалістичного суспільства, об'єктивні та суб'єктивні фактори зростання в ній керівної ролі Комуністичної партії. У числі недостатньо вивчених питань вчений називав діяльність партії з розвитку та вдосконалення соціалістичної демократії. Особливо наголошував вчений на необхідності активізації досліджень керівної ролі партії у зв'язку із закріпленням її відповідного статусу у Конституції СРСР [3].

Узагальнення щодо розвитку історико-партійної науки в УРСР між XIII і XXIV з'їздами КПРС містилися у праці Я.С.Калакури, де автор накреслив основні здобутки і недоліки у роботі істориків УРСР цього періоду. Неправомірно високо оцінюючи значення Постанови ЦК КП України від 16 лютого 1971 р., де засуджувалася діяльність українських науковців за надмірне захоплення регіональними проблемами, низький рівень осмислення теоретичної діяльності партії, дослідник пропонував більше звертати уваги на вивчення організаторської діяльності та ідеологічної роботи партії, підготовку науково обґрунтованих рекомендацій щодо дальшого удосконалення стилю і методів партійного керівництва. Цілком справедливо вчений зазначав про відсутність в українській радянській історіографії ґрунтовних наукових досліджень, автори яких аргументовано критикували представників буржуазних ідеологій, підкріплюючи свої висновки прикладами з реального життя радянських громадян. Варто також відзначити слушний заклик вченого до використання в історичних працях широких філософських узагальнень, поєднаних із постановкою нових проблем [4].

Докторська дисертація Я.С.Калакури присвячувалася визначенню стану дослідження ролі Комуністичної партії України в умовах розвинутого соціалізму. Її п'ятий розділ присвячувався аналізу вивчення питань партійного керівництва суспільно-політичним розвитком республіки. Автор охарактеризував основні монографічні дослідження з теми, визначивши внесок вчених у вивчення ролі партії у керівництві суспільно-політичним життям УРСР. Великого значення у роботі надавалося аналізу праць, автори яких висвітлювали роль ідеологічної роботи партії у забезпеченні виконання трудящими рішень вищого партійного керівництва [5].

Зовсім з інших позицій написана новітня праця Я.С.Калакури «Українська історіографія» (2004 р.), де автор обґрунтував наукову періодизацію зародження й розвитку знань з історії України, простежив внесок в українську історичну науку провідних істориків, наукових осередків та інституцій на тлі європейської історичної науки. Науковець справедливо відзначав, що в умовах тотального російщення України, насадження принципу партійності науки справжні історичні дослідження зазнавали руйнації і нищення, проти чого висловлювалися дисиденти. Відзначаючи пропагандистський характер публікацій, присвячених доведенню «об'єктивності» збереження і посилення керівної і спрямовуючої ролі КПРС у розвитку радянського суспільства, він вказував на важливість використання величезного фактичного матеріалу, який забезпечував відомості про вузлові питання партійного будівництва та діяльність партійних організацій в різних сферах господарського та культурного життя. Критичне осмислення цього доробку, на думку дослідника, дозволило глибше зрозуміти причини системної кризи авторитарного суспільства, об'єктивний процес його самознищення [6]. Тут варто додати, що при проведенні критичного аналізу даних публікацій варто звертати увагу на власне підбір фактичного матеріалу, покликаний проілюструвати задалегідь визначені висновки. У названій праці Я.С.Калакури також вказано імена українських вчених, які внесли вагомий внесок у дослідження суспільно-політичних процесів на теренах республіки. Водночас аналіз їхньої творчості потребує більш ґрунтовного аналізу.

Серед історіографічних студій радянських дослідників варто виділити кілька праць, автори яких аналізують окремі проблеми, пов'язані із темою дослідження. Так А.Ліповський вивчав стан дослідження діяльності КППС з комуністичного виховання студентів у період так званого розвинутого соціалізму, виділивши аналіз праць, для яких був характерним подальший розвиток творчої спадщини В.І.Леніна про комуністичне виховання, дослідження щодо узагальнення досвіду роботи ВНЗ з комуністичного виховання. Також відзначимо висновок автора про необхідність поєднання історичних досліджень із соціологічними для визначення рівня політичної свідомості студентів [7].

У роботі О.Павлової подано аналіз наукової літератури, присвяченої висвітленню діяльності КППС щодо керівництва комсомолом у розвитку соціальної активності молодого покоління робітничого класу. Стверджуючи, що публікації документів у 1960-х роках з історії комсомольських організацій сприяли зміцненню методологічної бази вивчення проблеми, дослідниця наголошувала, що значне місце в історичній літературі відводилося питанням узагальнення досвіду діяльності партії щодо залучення молоді до створення матеріально-технічної бази комунізму, до активної участі у будівництві нових промислових об'єктів, які подавалися у вигляді висвітлення різних суспільно-політичних рухів. Можна погодитися із висновком авторки про те, що в історичній літературі практично не висвітлювалися питання соціальної активності молодого покоління робітничого класу у сфері суспільно-політичної діяльності. До недоліків наукових праць О.Павлова справедливо відносила відсутність фундаментальних досліджень достатньо повних щодо охоплення часу та галузей промисловості, неоднаковий ступінь дослідження окремих етапів розвитку соціальної активності молодих працівників, використання в основному матеріалів областей, районів, міст, що не дозволяло історикам зробити більш вагомі висновки. Вона також правильно зазначала про відсутність спеціальних монографічних досліджень, які б узагальнювали трудову та суспільно-політичну активність молодого покоління робітничого класу [8].

Д.Шелест та Л.Прокопенко зробили спробу проаналізувати праці, автори яких висвітлювали досвід роботи партійних організацій республіки з інтернаціонального і патріотичного виховання робітничого класу. Констатуючи наявність великої кількості публікацій радянських авторів з цієї тематики, науковці вказували на необхідність більше уваги приділяти узагальненню досвіду роботи парторганізацій підприємств, питанням партійного керівництва у інтернаціональному та патріотичному вихованню трудящих. На жаль, висновки цієї праці залишилися формальними, вони фактично не відображають визначення ступеня дослідження радянськими дослідниками вказаної проблематики, а сама праця представлена у вигляді аналізу окремих публікацій без узагальнення досвіду роботи науковців [9].

Критичне ставлення до тверджень західнонімецьких вчених щодо визначення ролі комсомолу в політичній системі радянського суспільства висловлене у праці В.Семененка. Автор відкидав твердження західних науковців про відсутність серйозної уваги більшовицького керівництва до проблем молоді, про існування тиску з боку партійних органів на комсомольські організації, про неефективність методів виховання молодих людей у СРСР. Автор стверджував, що історики ФРН несправедливо принижували роль радянської молоді, прагнули представити її виключно у як бездумну масу, яка сліпо підкорялася диктатурі партії [10].

Окремі аспекти висвітлення радянськими вченими ідеологічної роботи КППС розглянуті у праці А.Ліповського та А.Чайченка, які відзначали одним із завдань історико-партійної науки поєднання досягнень суміжних наук у висвітленні питань морального виховання із практикою партійної роботи у середовищі студентства. На їхню думку, до перспективних напрямів роботи науковців мали належати дослідження практичного досвіду діяльності вузівських парторганізацій з морального виховання студентів, висвітлення роботи кафедр суспільних наук із виділенням найбільш ефективних форм і методів партійної діяльності щодо забезпечення ефективного виховання студентства у позанавчальний час. Аналіз наукової літератури у вказаній праці здійснений поверхово, автори лише констатували наявність переважної більшості публікацій без визначення їх наукової цінності [11].

Л.Бардагова, М.Кладіна, І.Остапенко проаналізували частину досліджень українських радянських науковців, присвячених вивченню роботи партійних організацій України з комуністичного виховання трудящих із поданням короткої характеристики історичних досліджень. Автори констатували певні зміни у підходах дослідників до висвітлення цієї проблематики: розширення географічних меж досліджень, посилення уваги до роботи

.....
партійних організацій у період другої половини 1960-х – 1970-х років. Вони стверджували, що подальшого висвітлення потребували питання морального виховання трудящих, їх політінформування, ефективності роботи засобів масової інформації [12].

Аналіз стану дослідження партійного керівництва патріотичним та інтернаціональним вихованням молоді на революційних, бойових та трудових традиціях містився у праці А.І.Підсадної та П.Г.Радько, які виділили найбільш важливі, на їхній погляд, праці, присвячені даній тематиці, визначили коло питань, які потребували подальшого вивчення. Проте аналіз наукових досліджень у праці здійснений поверхово, без виділення особливостей написання і спрямування праць окремих авторів. Водночас автори справедливо відзначили відсутність спеціалізованих соціологічних досліджень патріотичного й інтернаціонального виховання та обмеженість розкриття питання про роль комплексного підходу до системи патріотичного та інтернаціонального виховання, його зв'язку з ідейно-політичним, моральним, трудовим, атеїстичним та фізичним вихованням [13].

Література про роль комсомолу у вихованні молоді розглянута у праці Л.Є. Ляміної та В.В. Малиновської, які відзначили різке скорочення у 1980-х роках кількості дисертаційних досліджень, присвячених історії комсомолу, та надмірне захоплення вчених наведенням фактичного матеріалу всупереч поданню власних суджень з проблеми [14].

Аналіз стану дослідження радянськими вченими суспільно-політичного життя в УРСР 1960-х – 1980-х років містився в узагальнюючій праці «Історіографія історії Української РСР», яка вийшла друком у 1987 р. Пов'язуючи посилення участі трудящих у суспільно-політичних процесах із здобутками соціалізму за умови зростання ролі політичної системи суспільства, автори зосередили увагу на аналізі наукових праць, в яких висвітлювалися різні аспекти діяльності КППС, радянських органів, профспілок, кооперативів, комсомолу та інших громадських організацій, а також трудових колективів. Але численні узагальнення оцінок праць вчених фактично витіснили визначення внеску у розробку теми окремих дослідників, а самі оцінки у більшості випадків являли собою пропагандистські штампи. Окремо у «Історіографії історії Української РСР» розглядалися наукові праці, де доводилася необхідність підвищення керівної ролі партії у суспільстві, участі у суспільно-політичних процесах представників робітничого класу, селянства та інтелігенції, а також розгортання соціалістичного змагання. Певні сумніви викликає висновок авторів цієї колективної праці, що зростання керівної ролі партії у суспільстві 1960-х років зумовлювалося певними економічними причинами, тоді як у 1970–1980-х роках цей процес відбувався під тиском політичних факторів. У сучасних умовах видаються наївними твердження щодо доведення об'єктивності зростання ролі соціалістичної демократії в радянському суспільстві [15].

Окремо варто розглянути історіографічні публікації так званого контрпропагандистського спрямування, автори яких аналізували праці, присвячені критиці «буржуазних фальсифікацій» суспільно-політичного життя в УРСР. У праці Т.В. Орлової подано аналіз праць представників радянської історіографії, автори яких критикували своїх зарубіжних колег, що писали про відносини між КППС та суспільними організаціями. У ній наголошувалося, що радянська історико-партійна наука обов'язково має зосереджувати свою головну увагу на викритті фальсифікацій західних науковців ролі партії, яку вони цілком справедливо розглядали у як головний засіб, що заважав суспільно-політичним організаціям виконувати свої функції. Справедливим залишається й зауваження щодо відсутності необхідної аргументації для критики. Однак зауважимо, що твердження авторки про доцільність використання висвітлення ролі КППС як вищої форми суспільно-політичної організації у якості основного аргументу, необхідного для широкого використання у публікаціях критичного спрямування, не відповідало історичній дійсності в умовах радянського тоталітаризму, існування якого ставало неможливим без диктату правлячої партії [16].

Певні зрушення у проведенні аналізу, покликаною визначити стан дослідження суспільно-політичних процесів в УРСР другої половини 1960-х – початку 1990-х років, відбулися у рамках пострадянської історіографії. У 1993 р. була захищена дисертація Костюк Л.К. «Українська історіографія діяльності місцевих Рад з другої половини 50-х до середини 80-х рр.» [17]. Структура роботи має функціональний характер. Дослідниця виділяє літературу про взаємовідносини місцевих Рад та компартійних структур, літературу про господарську діяльність Рад та літературу, що висвітлює роль Рад у вирішенні соціально-економічних питань.

Відносно невелика кількість історіографічних праць до останнього часу була присвячена визначенню стану дослідження руху кримських татар за повернення до місць постійного проживання після примусового виселення. Виділимо працю О.Рафальського «Національні меншини у ХХ столітті: Історіографічний нарис», в якій проаналізовано праці, що стосувалися наслідків проведення депортації безпосередньо для репресованого народу, боротьби кримських татар за право повернення на рідну землю та протидії радянської системи цьому прагненню [18]. У спільній праці О.Рафальського і М.Панчука література з цієї проблеми проаналізована у контексті загальних тенденцій історіографічного процесу в Україні із обґрунтуванням необхідності подолання негативних стереотипів у сприйнятті кримськотатарської спільноти та визначенні її ролі в українській історії [19].

Аналіз джерел та літератури щодо окремих аспектів проблеми кримських депортацій та повернення й соціальної адаптації репатріантів здійснили О. Бойцова, В. Войналович, Н. Макаренко, М. Кирюшко [20].

Деякі історіографічні аспекти суспільно-політичних процесів в УРСР присутні у вступних частинах праць А.Русначенка, Ю.Данилюка, О.Бажана та В.Кафарського та ін. [21], які торкнулися стану висвітлення окремих політичних процесів в УРСР, українського опозиційного руху. У 2000 р. вийшла монографія вчених Інституту історії України НАН України, присвячена висвітленню історіографії, методології та джерельної бази досліджень аграрних відносин в Україні другої половини ХХ століття [22].

Виділимо докторську дисертацію Т.В. Орлової, присвячену визначенню стану дослідження протягом ХХ – початку ХХІ ст. ролі жінок у історії України. У ній вперше комплексно проаналізовано наукові праці, присвячені висвітленню участі українського жіноцтва у громадсько-політичному житті на рівні руху за свої права, жіночої преси, ролі у державотворенні, участі у найвищих формах політичної боротьби – революціях та війнах [23].

Загалом переважна більшість публікацій радянських істориків мали пропагандистське значення та несли у собі контрпропагандистське спрямування. Наукові історіографічні праці контрпропагандистського спрямування мали й деяке позитивне значення, оскільки в умовах повної ізоляції українського суспільства від Заходу вони були мало не єдиним джерелом інформації про наукове життя в діаспорі та ставлення західних науковців до радянської дійсності.

Аналіз наукових праць, присвячених висвітленню стану дослідження суспільно-політичних процесів в УРСР другої половини 1960-х – початку 1990-х років, засвідчив їхню фрагментарність, певну обмеженість історіографічних джерел, що виявилися у полі зору авторів. В основному він пов'язаний із проведенням наукових пошуків в інших сферах історіографічного знання, пов'язаних у передусім із проведенням відповідних історичних досліджень.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Санцевич А.В. Проблеми історії України післявоєнного періоду в радянській історіографії / А.В. Санцевич. – К., 1967.
2. Санцевич А.В. Українська радянська історіографія (1945-1982 рр.) / А.В. Санцевич. – К., 1984.
3. Калакура Я.С. О возрастании роли КПСС в политической системе развитого социализма (историографический обзор) / Я.С. Калакура // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 100. – К., 1979. – с. 40-48.
4. Калакура Я.С. Развитие историко-партийной науки на Украине в период между XXIII и XXIV съездами КПРС / Я.С. Калакура // Науч. работы по истории КПРС. – Вып. – К., 1972. – с. 13.
5. Калакура Я.С. Коммунистическая партия Украины в условиях развитого социализма. Историография / Я.С. Калакура. – Дис... д-ра. истор. наук. – К., 1980.
6. Калакура Я.С. Українська історіографія / Я.С. Калакура. – К., 2004.
7. Липовский А.Ф. Историография деятельности КПСС по коммунистическому воспитанию студенческой молодежи в период развитого социализма / А.Ф. Липовский // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 88. – К., 1977. – С. 106-115.
8. Павлова О.Ф. Деятельность КПСС по руководству комсомолом в развитии социальной активности молодого поколения рабочего класса в условиях развитого социализма (Историография проблемы) / О.Ф. Павлова // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 91. – К., 1977. – С. 29-35.
9. Шелест Д.С., Прокопенко Л.Л. О работе партийных организаций республики по интернациональному и патристическому воспитанию рабочего класса на этапе развитого социализма (Историография вопроса) / Д.С.Шелест, Л.Л. Прокопенко // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 105. – К., 1980. – С. 3-10.

10. Семененко В.И. О критике западногерманской буржуазной историографии по вопросу о роли и месте ВЛКСМ в политической системе советского общества / В.И. Семененко // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 108. – К., 1980. – С. 106-113.
11. Липовской А.Ф., Чайченко А.П. О работе КПСС по нравственному воспитанию студенчества в условиях развитого социализма (Историография проблемы) / А.Ф. Липовской, А.П. Чайченко // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 110. – К., 1981. – С. 76-82.
12. Бардагова Л.Е. О работе партийных организаций Украины по коммунистическому воспитанию трудящихся (Историография вопроса) / Л.Е. Бардагова, М.А. Кладина, И.М. Остапенко // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 128. – К., 1984. – С. 119-123.
13. Подсадная А.И., Радько П.Г. Историография партийного руководства патриотическим и интернациональным воспитанием молодежи на революционных, боевых и трудовых традициях / А.И. Подсадная, П.Г. Радько // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 140. – К., 1986. – С. 109-114.
14. Лямина Л.Е., Малиновская В.В. Некоторые вопросы партийного руководства комсомолом по воспитанию молодежи на революционных, боевых и трудовых традициях Коммунистической партии и советского народа (Историография проблемы) / Л.Е. Лямина, В.В. Малиновская // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 140. – К., 1986. – С. 119-125.
15. Историография истории Украинской ССР / Ин-т истории АН УССР; Редкол.: И.С.Хмель и др. . – К., 1987. – С. 443-513.
16. Орлова Т.В. Критика буржуазных фальсификаций взаимоотношений КПСС и общественно-политических организаций (Историография проблемы) / Т.В. Орлова // Науч. труды по истории КПСС. – Вып. 138. – К., 1986. – С. 122-129.
17. Костюк М. Л. Українська історіографія діяльності місцевих Рад з другої половини 50-х до середини 80-х років. – Дис... канд. іст. наук / М.Л. Костюк – К., 1993. – 199 с.
18. Рафальський О. Національні меншини у ХХ столітті: Історіографічний нарис / О.О. Рафальський. – К., 2000. – С. 267-277, 343.
19. Панчук М.І., Рафальський О.О. Етнополітичний розвиток Криму: до питання історіографії / М.І. Панчук, О.О. Рафальський // Кримські студії. – 2005.– № 1-2. – С. 50-77.
20. Макаренко Н. Етнополітичний та етносоціальний розвиток Криму у другій половині 50-х – кінці 80-х рр. ХХ ст.: Історіографія проблеми / Н.І. Макаренко // Наук. записки Ін-ту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – Вип. 23. – К., 2003. – с. 111-137; Войналович В. Етноконфесійні процеси у Криму ХХ століття: Історіографія проблеми / В.А. Войналович // Там само. – С. 216-234; Кирюшко М.І., Бойцова О.Є. Іслам в Криму: релігійна самоідентифікація кримськотатарського народу / М.І. Кірюшко, О.Є. Бойцова. – К., 2005.
21. Русначенко А.М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 50-х – початок 1990-х років А.М. Русначенко. – К., 1998. – с. 4-11; Данилюк Ю., Бажан О. Опозиція в Україні / Ю.З. Данилюк, О.Г. Бажан. – К., 2000. – с. 4-15; Кафарський В. Комунізм і український національно-визвольний рух / В.О. Кафарський. – Івано-Франківськ, 2002. – С. 15-20.
22. Історіографія, методологія та джерельна база досліджень аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ століття / С.В.Кульчицький, П.П.Панченко, С.С.Падалко та ін. – К., 2000.
23. Орлова Т.В. Жінка в історії України: Історіографія ХХ – початку ХХІ ст. / Т.О. Орлова. – Дис... докт. іст. наук. – К., 2010.

Николаец К.Н. ОТЕЧЕСТВЕННОЕ ИСТОРИОГРАФИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В УССР ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ 1960-Х – НАЧАЛА 1990-Х ГОДОВ

В статье проанализированы историографические публикации, где определяется состояние исследования общественно-политических процессов в УССР второй половины 1960-х – начала 1990-х годов. Автор озвучивает предложения по улучшению проведения соответствующих исследований, а также называет ученых, которые внесли наибольший вклад в изучение данной проблемы.

Ключевые слова: научные исследования, историография, политические процессы, методы исследований, историографическая ситуация.

Nikolaets K.N. THE MOTHERLAND HISTORIOGRAPHIC STUDY OF SOCIAL AND POLITICAL PROCESS OF HISTORY IN USSR SECOND HALF OF 1960 - EARLY 1990'S

The author of the given article is analyses science research about political processes in Ukraine during 1960-1990's. The author is proposed new propositions in this affair end named greatest researches of Ukrainian historiography.

Key words: scientific researches, historiography, political processes, methods of research, historiographical situation.